

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Поліщук Г. В.

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри германських мов та методики їхнього навчання

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

вул. Шевченко, 1, Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

orcid.org/0000-0002-9547-4949

lopotova@ukr.net

Ключові слова:

*конфліктологічна
компетентність,
парадигмальні засади,
моделювання, майбутні
учителі іноземних мов,
концептуальна модель.*

У статті автором запропоновано розроблення концептуальної моделі формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки, оскільки на сучасному етапі розвитку науки та суспільства тема конфліктології набуває поширення у педагогіці з її подальшою практичною імплементацією в освітній процес. Метою роботи є виявлення причинно-наслідкових зв'язків між складовими частинами цілісної системи впливу на досліджуваний об'єкт на основі розробленої наукової концепції. Установлено, що головним завданням концепції є її ефективне формування для задоволення особистісних і суспільних потреб через професійну підготовку в закладах вищої освіти задля забезпечення майбутніх учителів іноземних мов знаннями з педагогічної конфліктології й актуалізація їхнього особистого досвіду для формування власної індивідуальної стратегії подолання конфліктів через оволодіння інноваційними технологіями розв'язання конфліктних ситуацій. Систематизовано перелік нормативних документів, що засвідчують концептуальне та правове підґрунтя формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. У статті запропоновано аналіз напрацювань сучасних дослідників щодо логіки педагогічного моделювання у науковій парадигмі. Визначено основні принципи процесу побудови моделей: адекватність, точність, універсальність, доцільна економічність. Детальний опис отримала авторська концептуальна модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Визначена блочна побудова моделі, а саме: методологічний блок, організаційний, технологічний, результативний. Проаналізоване змістовне наповнення кожного з блоків. Установлено зв'язки між визначеними блоками. Доведено, що розроблена концептуальна модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов сприятиме ефективній підготовці компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить йому в подальшому високий рівень конкурентоспроможності, продуктивності професійної діяльності.

CONCEPTUAL MODEL OF CONFLICTOLOGICAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Polishchuk G. V.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor,
Assistant Professor at the Department of Germanic Languages and Teaching Methodology
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
Shevchenko str., 1, Kropyvnytskyi, Kirovograd region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9547-4949
lopotova@ukr.net*

Key words: *conflictological competence, paradigmatic principles, modeling, future foreign language teachers, conceptual model.*

In the article, the author offers the development of a conceptual model of conflictological competence formation of future foreign language teachers in the process of professional training because at the present stage of science and society evolution the topic of conflictology becomes widespread in pedagogy with its further practical implementation in the educational process. This work aims to identify the cause-effect relationships between the components of a holistic influential system on the object of study based on the developed scientific concept. It has been established that the main task of the concept is its effective formation to meet personal and social needs through training in higher education institutions to provide future foreign language teachers with knowledge of pedagogical conflict and update their personal experience for the formation of individual strategy for overcoming conflicts through mastering innovative technologies for resolving conflict situations. The list of normative documents certifying the conceptual and legal basis for the conflictological competence formation of future foreign language teachers has been systematized. The article offers an analysis of the modern researchers' achievements on the pedagogical modeling logic in the scientific paradigm. The basic principles of the model building process – adequacy, accuracy, universality, expedient efficiency – have been determined. The author's conceptual model of conflictological competence formation of future foreign language teachers received a detailed description. The block construction of the model – methodological, organizational, technological and effective blocks – has been determined. A connection between the defined blocks has been established. It has been proved that the developed conceptual model of conflictological competence formation of future foreign language teachers will promote effective training of a competent specialist focused on continuous professional development and self-improvement, which will provide him or her with a high level of competitiveness and professional productivity.

Постановка проблеми. Складні соціально-економічні умови сучасного життя надають конфліктологічній проблематиці особливого значення в усіх галузях професійної підготовки, особливо в педагогічній освіті, якій притаманне зростання міжособистісних конфліктів, чим значно підсилюється актуальність формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, оскільки ознайомлення з теоретичними напрацюваннями сучасних дослідників (Г. Бережна [1], Є. Богданов [2], В. Зазикін [7], О. Денисов [5], В. Жуковський, Л. Скворцова [6], М. Кабачинський, О. Жук [9], Л. Мухіна [11],

І. Нікуліна, Н. Соловова [12] та ін.) і практикою здійснення навчально-виховного процесу в закладах вищої освіти засвідчує низький рівень конфліктологічної культури, що призводить до підвищення рівня конфліктогенності педагогічного середовища в освітніх закладах. Отже, сучасна вища освіта повинна створювати відповідні умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить йому в подальшому високий рівень конкурентоспроможності, продуктивності професійної діяльності, що не є можливим без формування у майбутніх фахівців

конфліктологічної компетентності, до формування якої виявляється неабиякий інтерес у сучасній науковій парадигмі.

У статті поставлено за мету розробити саме концептуальну модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки, яка спрямована на виявлення причинно-наслідкових зв'язків між складовими частинами цілісної системи впливу на досліджуваній об'єкт на основі розробленої наукової концепції, головним завданням якої є її ефективне формування для задоволення особистісних і суспільних потреб через професійну підготовку в закладах вищої освіти задля забезпечення майбутніх учителів іноземних мов знаннями з педагогічної конфліктології й актуалізація їхнього особистого досвіду для формування власної індивідуальної стратегії подолання конфліктів через оволодіння інноваційними технологіями розв'язання конфліктних ситуацій, а також створення у процесі професійної підготовки відповідних педагогічних умов для формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Вважаємо, що широке використання педагогічного моделювання у системі вищої освіти пояснюється стрімкою зміною змісту підготовки, вимог до неї, а також необхідністю його глибокого усвідомлення в практиці роботи; ускладненням професійної діяльності фахівців, використанням інноваційних технологій та нових підходів у професійній підготовці студентів тощо, отже, моделювання як сучасний метод наукового дослідження й об'єктивна необхідність міцно увійшло у практику професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі. Проблеми використання різних моделей і моделювання у педагогічних дослідженнях присвячені наукові праці О. Землянської [8], К. Гнезділової, С. Касярум [4], Є. Лодатко [10], І. Сабатовської і Л. Кайдалової [13], А. Теплицької [14], Ю. Шапрана [15] та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перш ніж перейти до створення концептуальної моделі формування конфліктологічної компетентності, доречним виявляється огляд нормативних документів, що втілюють та засвідчують концептуальне бачення формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, а саме Концепції: національного виховання студентської молоді (2009), реформування державної політики в інноваційній сфері (2012), національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), упровадження медіаосвіти в Україні (2016), розвитку охорони психічного

здоров'я в Україні на період до 2030 року (2017), Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року (2017), Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року (2017), розвитку педагогічної освіти (2018), розвитку громадянської освіти в Україні (2018), реформування інституту саморегулювання в Україні (2018), розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (2018), реформування системи забезпечення населення культурними послугами (2019) та ін.

Вважаємо, що правова основа формування конфліктологічної компетентності закладена в Конституції України (1996), Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки (2015), Національній стратегії у сфері прав людини (2015), Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки (2016), у Стандартах та керівних принципах забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2009), в Директиві Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських спорах» (2008 р.), в Наказі Міністерства соціальної політики «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)» (2016 р.) тощо.

Конфліктологічну компетентність майбутніх учителів іноземних мов у роботі розглядаємо як інтегроване особистісне утворення, що базується на системі наукових знань про конфлікт, уміннях, практичному досвіді розв'язання конфлікту, які цілеспрямовано розвиваються у таких контекстах конфліктологічної підготовки закладу вищої освіти, як кроскультурний, комунікативний і внутрішньоособистісний.

Основним етапом у створенні концептуальної моделі дослідження є визначення її основних парадигмальних ідей як сукупності теоретичних і методологічних положень, що прийняті за зразок для вирішення певних дослідницьких завдань відповідно до сучасних нормативних документів і практичних засад функціонування закладів освіти. У роботі спираємося на основні ідеї гуманістично-розвивальної парадигми як створення умов для гармонійного розвитку індивідуальності кожного студента як неповторного й унікального явища, вітакультурної як зосередження уваги на використанні мови як інструменту збереження, передачі та генерування смислових конструктів різних культур, прийняття цивілізаційних відмін-

ностей різних культур і пошук згоди з ними і компетентнісної як формування системи компетентностей для ефективної життєдіяльності парадигм.

Використання концептуальних положень процесу формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов передбачає уточнення основних етапів побудови її моделі. Пропонуємо короткий огляд напрацьованих сучасних дослідників, оскільки їхні погляди щодо логіки педагогічного моделювання різняться у науковій парадигмі. Отже, А. Теплицькою запропонована така послідовність: висунення ідеї, формулювання припущення про очікувані результати; вибір основних напрямів моделювання на основі аналізу попередніх освітніх моделей; побудова моделі відповідно до провідних ідей, цінностей, парадигм навчання; структуризація досліджуваного феномена, яка є основним ядром моделі; визначення основних його компонентів; конкретизація основних компонентів відповідно до критеріїв очікуваного результату; реалізація етапів методичної системи при неперервній діагностиці, аналізі та коректуванні моделювального педагогічного процесу [14, с. 186]. І. Сабатовська та Л. Кайдалова у процесі моделювання виділяють такі етапи: 1. Занурення у проблему побудови моделі. Визначаються функції об'єкта, який аналізується (моделюється), його місце і роль у системі освіти; 2. Побудова системи наскрізних компонентів структури об'єкта, що вивчається, яка має максимальну функціональну повноту (формулюються критерії, проводяться контрольні заходи з перевірки повноти даних структурних компонентів); 3. Із виокремлених раніше наскрізних компонентів знаходиться мінімально допустимий набір базових (статистичних) складових частин, які мають функціональну повноту. Установлення різних взаємозв'язків компонентів системи (логічних, функціональних, семантичних, технологічних тощо); 4. Розроблення моделі динаміки об'єкта вивчення [13]. Автори пропонують проводити розроблення моделі динаміки об'єкта вивчення на основі теоретичного й емпіричного вивчення об'єкта, коли встановлюються відомі щодо об'єкта дані (історичні, статистичні, емпіричні тощо), потім формуються проблеми, які визначають завдання і, відповідно, конкретний предмет моделювання; а також визначення закономірностей функціонування системи, яка містить необхідні оптимальні параметри, що описували її поведінку й параметри управління; деякі з цих параметрів можуть набрати невизначених значень; визначаються закономірності динаміки вимірювання, самоорганізації або розвитку системи в умовах її функціонування; установлюється причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою системи і характером керуючого; описуються й

аналізуються умови невизначеності функціонування об'єкта, що моделюється [13, с. 32–33].

Звідси випливає, що побудова моделі є складним процесом, який включає: аналіз основних напрямів моделювання; постановку мети, визначення методологічних засад, принципів дослідження; структуризацію досліджуваного феномена, визначення його компонентів і критеріїв; установлення причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи; визначення педагогічних умов і етапів дослідження; методично-технологічне забезпечення освітнього процесу; отриманий результат дослідження.

Приймаємо думку дослідників, що у процесі побудови моделей дослідник повинен слідувати певним принципам, таким як: *адекватність*, тобто відповідність моделі вихідній реальній системі та облік найбільш важливих якостей, зв'язків і характеристик; *точність*, тобто ступінь збігу отриманих у процесі моделювання результатів із задалегідь установленими, бажаними; *універсальність*, тобто пристосування моделі до аналізу низки однотипних систем в одному або декількох режимах функціонування; *доцільна економічність*, тобто точність отриманих результатів і спільність рішення завдання повинні корелювати з витратами на моделювання [3, с. 65].

Враховуючи запропоновані науковцями принципи, розроблена нами концептуальна модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов має блочну побудову (методологічний, організаційний, технологічний, результативний блоки) та зв'язки між виділеними блоками. Проаналізуємо елементи методологічного блоку моделі:

1) мета – формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов;

2) парадигмальні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (гуманістично-розвивальна, вітакультурна і компетентнісна парадигми);

3) методологічні підходи, а саме: гуманістичний, аксіологічний, системний, компетентнісний, середовищний, особистісно-діяльнісний, комунікативний, стратегічно-конфліктологічний, які слугують основою виокремлення принципів формування конфліктологічної компетентності, а саме:

4) гуманізації; толерантності; розв'язання конфлікту як цілісного явища; поєднання теорії і практики в конфліктологічній складовій частині професійної підготовки; вплив середовища на подолання педагогічних конфліктів; урахування індивідуальних, вікових, гендерних та інших особливостей учасників конфлікту; діалогізація у взаєминах учасників освітнього процесу на протигагу взаємозапереченню й байдужості; співробітництво в профілактиці та подоланні конфліктів.

У моделі формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов складовими частинами організаційного блоку визначено:

1) причини конфліктів у ЗВО: соціально-економічні, що пов'язані з економічним становищем країни і закладу вищої освіти, соціальним статусом викладачів і студентів; соціально-психологічні – психологічна втома і нервові перевантаження, конкуренція, відсутність згуртованості в колективі тощо; психологічні – відмінності інтересів, цінностей, поглядів, характерів і темпераментів студентів; небажання або нездатність зрозуміти іншого, нетактовність у спілкуванні, завищена або занижена самооцінка; організаційно-педагогічні – недоліки в організації студентами й викладачами освітньої діяльності, низький рівень конфліктологічної культури, недосконалість методів, стратегій і тактик запобігання та розв'язання конфліктів);

2) етапи конфліктологічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов: теоретичний (формування міждисциплінарних знань про конфлікт, світоглядних орієнтацій, життєвих цінностей, моральних норм і принципів), теоретико-прикладний (застосування відомих стратегій і тактик розв'язання конфліктів, формування навичок щодо попередження деструктивного розвитку конфлікту), практичний (формування індивідуальної стратегії поведінки в конфлікті, здатність прогнозувати й аналізувати реальні конфлікти);

3) контексти конфліктологічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов: кроскультурний (розвиток культурної свідомості – здатності в контактах з іншою культурою зрозуміти інший спосіб життя, інші цінності; відбір релевантних зразків поведінки в конкретних ситуаціях – здатність знайти спільну мову з представниками різних культур, світоглядів, релігій; вміння оцінювати власний досвід у конфліктній ситуації та використовувати його в майбутній професійній діяльності тощо), комунікативний (процес обміну різною інформацією за допомогою мовних засобів рідної та іноземної мови під час розв'язання конфліктних ситуацій з метою досягнення між партнерами взаєморозуміння відповідно до визначених правил і норм спілкування) і внутрішньо-особистісний (формуванням якостей особистості, які є віддзеркаленням конфліктологічної культури майбутніх учителів іноземної мови);

4) педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки: психолого-педагогічні (трансформація соціально-значущих цінностей у конкретні гуманістичні ціннісні пріоритети особистості, формування моральних якостей майбутніх учителів іноземних мов; розвиток рефлексивної педагогічної пози-

ції студентів у процесі розв'язання педагогічних конфліктів); дидактичні (розширення конфліктологічних знань студентів у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін; організація співробітництва у процесі діалогізації освітнього процесу); організаційно-педагогічні (уключення в процес професійної підготовки ситуаційного навчання конфліктологічного спрямування; використання медіаторства як сучасної технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов; розвиток умінь і навичок профілактики і попередження булінгу серед молоді).

Технологічний блок моделі представлено такими складниками, як: стадії конфлікту; основні стилі (стратегії) урегулювання конфліктів; сучасні технології подолання конфліктів; методи формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов; форми організації навчання; етапи впровадження експериментальної програми розвитку компетентності майбутніх учителів іноземних мов: мотиваційно-стимулюючий, професійно-практичний, рефлексивно-корекційний.

Результативний блок моделі складається з таких елементів, як: сприйняття соціальних і культурних відмінностей, шанобливого ставлення до історичної спадщини та культурних традицій людей різних національностей; рефлексія власної поведінки; мотиваційно-ціннісний компонент (спрямованість на конструктивне вирішення конфлікту; толерантність у ставленні до інших людей; емоційна стійкість у стресових ситуаціях; прагнення до співпраці та пошуку компромісних рішень); операційно-корегульований (уміння проєктувати власну взаємодію та розв'язувати конфлікти; вміння впливати на оцінки й судження опонентів; володіння технологіями і стратегіями розв'язання конфліктів; уміння організовувати роботу в постконфліктній ситуації);

1) функції формування конфліктологічної компетентності вчителя: інформаційна, рефлексивна, ціннісна, мобілізаційна, прогностична, регулятивна;

2) складові частини освітнього середовища в ракурсі формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов: ресурсно-технічна, суб'єктно-особистісна, стратегічно-технологічна, соціокультурна, комунікативна;

3) рівні розвитку конфліктологічної компетентності (високий, середній, низький), а саме: високий рівень конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов характеризується наявністю інтегрованих знань у галузі конфліктології; середній рівень – поверхневими знаннями в галузі конфліктології; низький рівень – обмеженим рівнем знань у галузі конфліктології;

4) очікуваний результат – перехід майбутніми вчителями іноземних мов на вищий рівень конфліктологічної компетентності.

Висновки. Отже, розроблено концептуальну модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки, яка спрямована на виявлення причинно-наслідкових зв'язків між складовими частинами цілісної системи впливу на досліджуваній об'єкт на основі розробленої наукової концепції згідно з ідеями гуманістично-розвивальної, вітакультурної і компетентнісної парадигм. Концептуальна модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов має блочну побудову, а саме: методологічний блок (мета, парадигмальні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, методологічні підходи, принципи формування конфліктологічної компетентності), організаційний (причини конфліктів у ЗВО, етапи і контексти конфліктологічної підготовки майбутніх учителів іноземних мов,

педагогічні умови формування досліджуваного феномена), технологічний (стадії конфлікту, основні стилі урегулювання конфліктів, сучасні технології подолання конфліктів, методи формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, етапи впровадження експериментальної програми), результативний (критерії, структура і функції конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, складові частини освітнього середовища в ракурсі формування досліджуваного феномена, рівні розвитку конфліктологічної компетентності); має зв'язки між виділеними блоками. Виходячи зі сказаного, маємо сподівання, що розроблена концептуальна модель формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов сприятиме ефективній підготовці компетентного фахівця, орієнтованого на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить йому в подальшому високий рівень конкурентоспроможності, продуктивності професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережная Г.С. Формирование конфликтологической компетентности педагогов общеобразовательной школы: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08. Калининград, 2009. 336 с.
2. Богданов Е.Н., Зызыкин В.Г. Психология личности в конфликте: учеб. пособ. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 224 с.
3. Брюханова Н.О., Корольова Н.В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами. Сер.: Філософія, психологія, педагогіка, соціологія.* 2015. № 3. С. 64–71.
4. Гнезділова К.М., Касярум С.О. Моделювання у психолого-педагогічних дослідженнях. *Новітні комп'ютерні технології.* Кривий Ріг: Вид. центр ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т». 2016. Т. XIV. С. 18–19.
5. Денисов О.И. Развитие конфликтологической компетентности руководителей: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ. Москва, 2001. 25 с.
6. Жуковский В.П., Скворцова Л.А. Конфликтологическая компетентность педагога: содержатель-но-структурный анализ понятия. *Вестник КГУ имени Н.А.Некрасова. Сер.: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика.* 2015. № 3. Т. 21. С. 18–20.
7. Зызыкин В.Г. Конфликтологическая компетентность как фактор профессионализма государственных служащих. *Российское государство и государственная служба на современном этапе: материалы науч.-практ. конф.* Москва: РАГС, 1998. С. 264–266.
8. Землянская Е.Н. Моделирование как метод педагогического исследования. *Преподаватель XXI.* 2013. № 3. С. 35–43.
9. Кабачинський М.І., Жук О.С. Конфліктологічна культура як умова професійної успішності сучасного фахівця сфери обслуговування. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 6. Т. 4. С. 300–303.
10. Лодатко Є.О. Педагогічне моделювання як інструмент дослідження складних соціальних систем. *Новітні комп'ютерні технології.* Кривий Ріг: Вид. центр ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т». 2016. Т. XIV. С. 13–17.
11. Мухіна Л.М. Структура конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя. *Науковий вісник МНУ ім. В.О.Сухомлинського. Сер.: Психологічні науки.* 2016. № 1 (16). С. 142–146.
12. Никулина И.В., Соловова Н.В. Формирование конфликтологической компетентности преподавателя вуза. *Высшее образование в России.* 2018. № 2 (220). С. 95–102.
13. Сабатовська І.С., Кайдалова Л.Г. Моделювання діяльності фахівця: навч. посіб. Харків : НФаУ, 2014. 180 с.
14. Теплицька А.О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2015. № 6 (69). С. 181–190.
15. Шапран Ю.П. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа.* 2012. № 12. С. 39–43.

REFERENCES

1. Berezhnaia H.S. (2009) Formirovaniye konfliktologicheskoi kompetentnosti pedagogov obshcheobrazovatelnoi shkoly [The formation of conflictological competence of secondary school teachers]: dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.08. Kalynynhrad. 336 s.
2. Bogdanov E.N., Zazykin V.G. (2015) Psikhologiya lichnosti v konflikte: ucheb. Posob [Person's psychology in conflict]. 2-e izd. Sankt-Peterburg: Piter, 2004. 224 s.
3. Briukhanova N.O., Korolova N.V. (2015) Pedagogichne modeliuvannia: stan i tendentsii rozvytku [Pedagogical modelling: the present stage and developmental tendencies]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy. Ser.: Filosofiia, psikhologhiia, pedagoghika, sotsiologhiia*. Vol. 3. S. 64–71.
4. Hnezdilova K.M., Kasiarum S.O. (2016) Modeliuvannia u psikhologo-pedagogichnykh doslidzhenniakh [Modelling in psychological pedagogical investigations]. *Novitni kompiuterni tekhnologii*. Kryvyi Rih.: Vyd. tsentr DVNZ «Kryvorizkyi nats. un-t». T. KhIV. S. 18–19.
5. Denisov O. (2001) Razvitie konfliktologicheskoy kompetentnosti rukovoditeley [The development of conflictological competence of managements]: avtoref. dis. ... kand. psikhol. nauk: 19.00.13 / Ros. akad. gos. sluzhby pri Prezidente RF. Moskva. 25 s.
6. Zhukovskiy V.P., Skvortsova L.A. (2015) Konfliktologicheskaya kompetentnost' pedagoga: sodержatel'no-strukturniy analiz ponyatiya [Conflictological competence of the teacher: content-structural analysis of the notion]. *Vestnik KGU imeni N.A.Nekrasova. Ser.: Pedagogika. Psikhologiya. Sotsial'naya rabota. Yuvnologiya. Sotsiokinetika*. № 3. T. 21. S. 18–20.
7. Zazykin V.G. (1998) Konfliktologicheskaya kompetentnost' kak faktor professionalizma gosudarstvennykh sluzhashchikh [Conflictological competence as professionalism factor of state employers]. *Rossiyskoe gosudarstvo i gosudarstvennaya sluzhba na sovremennom etape: materialy nauch.-prakt. konf.* Moskva: RAGS. S. 264–266.
8. Zemlyanskaya E.N. (2013) Modelirovaniye kak metod pedagogicheskogo issledovaniya [Modelling as method of pedagogical investigation]. *Prepodavatel' KhKhI*. № 3. S. 35–43.
9. Kabachynskiy M.I., Zhuk O.S. (2010) Konfliktologichna kultura yak umova profesiinoi uspishnosti suchasnoho fakhivtsia sfery obsluhovuvannia [Conflictological culture as the condition of professional growth of service management sphere]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. Vol. 6. T. 4. S. 300–303.
10. Lodatko Ye.O. (2016) Pedagogichne modeliuvannia yak instrument doslidzhennia skladnykh sotsialnykh system [Pedagogical modelling as an instrument of investigation of complex social systems]. *Novitni kompiuterni tekhnologii*. Kryvyi Rih.: Vyd. tsentr DVNZ «Kryvorizkyi nats. un-t». T. KhIV. S. 13–17.
11. Mukhina L.M. (2016) Struktura konfliktologichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia [The structure of conflictological competence of future teacher]. *Naukovyi visnyk MNU im. V.O.Sukhomlynskoho. Ser.: Psikhologichni nauky*. Vol. 1 (16). S. 142–146.
12. Nikulina I.V., Solovova N.V. (2018) Formirovaniye konfliktologicheskoy kompetentnosti prepodavatelya vuza [The formation of conflictological competence of the teachers of higher education establishment]. *Vyshee obrazovanie v Rossii*. № 2 (220). S. 95–102.
13. Sabatovska I.S., Kaidalova L.H. (2014) Modeliuvannia diialnosti fakhivtsia: navch. posib. [Modelling of specialist's activity: teaching material]. Kharkiv : NFaU. 180 s.
14. Teplytska A.O. (2015) Model i modeliuvannia v profesiinii osviti maibutnykh uchyteliv [Model and modelling in professional education of future teachers]. *Dukhovnist osobystosti: metodologhiia, teoriia i praktyka*. Vol. 6 (69). S. 181–190.
15. Shapran Yu.P. (2012) Pedagogichne modeliuvannia u protsesi formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii [Pedagogical modelling in the process of formation of professional competence of future biology teacher]. *Ridna shkola*. Vol. 12. S. 39–43.